

Urban dybde

Interview med arkitekturteoretiker Peter Carl om byens orden og nødvendigheden af konflikt

SR: *Vi er interesserede i den måde, du forstår byen på. Vi mener, at det har noget med spørgsmålet om kvantitet at gøre. Er du enig?*

PC: Hele generelt foretrækker jeg kvalitet frem for kvantitet. Men I har ret: Hvordan situerer vi os i de stadigt mere dominerende megabyer? Kvantitet handler til dels kort og godt om tal. Og hvis man ser negativt på det, vil dybde være at foretrække frem for at tælle hver eneste sten på stranden. Man får ikke en strand ud af at tælle alle stenene. Samtidig er der ingen tvivl om, at når byer har nået den størrelse, de har, bliver det rent kvantitative noget, man bliver nødt til at tage stilling til.

I byen handler kvantitet om mere end blot at blive opslugt i mængden. Kvantitet handler også om at se sig selv som del af de anstrengelser, der gøres for at undgå, at storbyen falder fra hinanden. Vi har etableret IT-netværk, trafiksystemer og forsyningskæder. Man kan trykke på en knap og modtage lys eller information; men denne matrix af ydelser bliver sat lig med folks forventninger til byen. De forventer, at politiet, uddannelse, sundhed, beboelse og så videre skal være "serviceydelser". Selv de fremherskende indkøbsvaner, hvor der ikke pruttes om prisen, idet varer lægges frem til kritisk inspektion, er bærere af samme motiv. Det indvirker på det, som vanligvis kaldes "retten til byen"; og byen bliver set som en ramme om

individuel frihed, som tilvejebringelse af serviceydelser. Problemet med, hvor stor en by er for nogen, er én af de ting, vi arbejder med som arkitekter, teoretikere, forskere og undervisere. Og det er én af grundene til, at hovedgader (eng. *high streets*, red.) er så interessante.

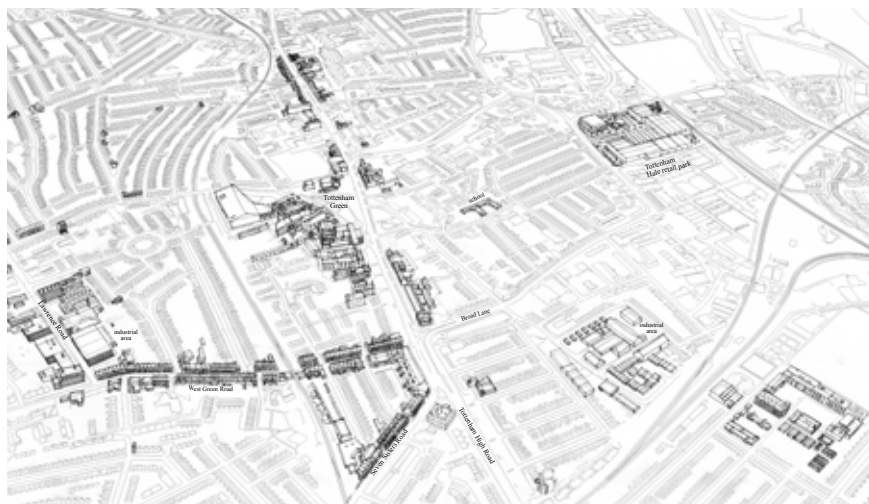
MS: *Kan du give et eksempel?*

PC: London har altid været lidt af en rodebunke, og derfor er den endt som et net af hovedgader. De fleste af dem udgik selvsagt fra centrum, men mange tilbød tværgående forbindelser. Hovedgader fungerer som del af en karré. Så der er en dybde forbundet med hovedgaderne med sagførere, rejsebureauer, butikker og så videre ud mod gaden, og bagved kunne der være alt fra værksteder til illegale aktiviteter til haver eller et monument. Denne dybde stiger i intensitet langs gaden, og de fleste hovedgader er lange sekvenser, som har stor betydning for, hvad det vil sige at være i London. Den slags strukturer midt imellem er meget vigtige for byer, og de er umådeligt komplekse.

Hvor meget af en hovedgade er blot vej, som kan måles og defineres? Den sædvanlige forståelse siger, at en vej består af trafik mødt med butikker og institutioner: Men faktisk er der strata forbundet med den såvel lodret som vandret. Gaden er en søm, som sammenvæver den dybde, der giver den liv. Gaden selv eksisterer måske i 500 år, de

Urban dybde: Swan Wharf, Lea Valley,
London. Foto: Peter Carl.

Bebyggelse, som ikke er beboelse, omkring Tottenham High Road. Tegning: Jane Clossick.

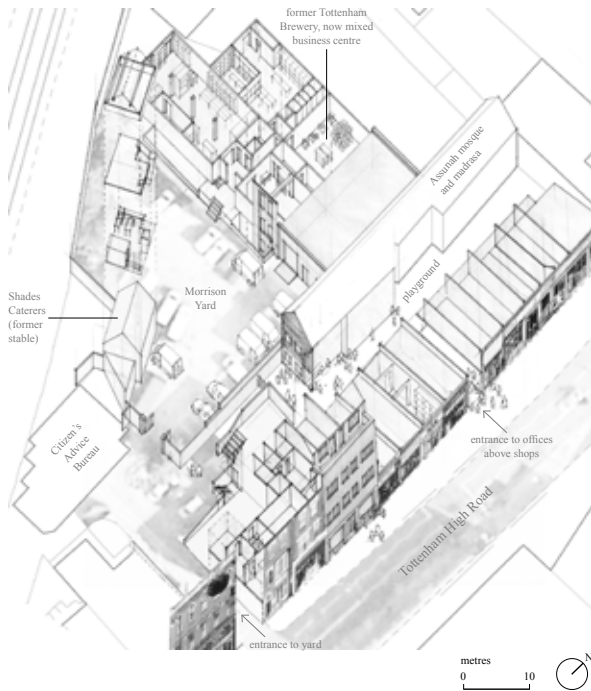
“ydelser”. Termen “demografi” bruges nu af alle aktører, selv studerende, til at beskrive bestemte befolkningsgrupper i byerne. Middelklassens indkøbsvaner er styrende for opfattelsen af rentabilitet blandt butikskæderne, som – via forretningsvinduer, reklamer etc. – blot hylder den polerede fortrop. Hvor alle disse varer stammer fra, hvordan de er lavet, af hvem, under hvilke betingelser – alt det gemmes af vejen (angående fødevarer mesterligt beskrevet af Carolyn Steel i bogen *Hungry Cities*) ... og det samme gælder beslutningerne og de beslutningstagere, som lader det ske. Og endelig betyder disse developeres autonomi, at profitten kan kanaliseres væk fra bydelen eller byen til developeren og investoren, med undtagelse af grundskylden.

I sit ph.d.-projekt, baseret på Fiona Scott, Suzi Hall og Laura Vaughans arbejde, undersøger Jane Clossick hovedgader, og ét af hendes eksempler er det latinamerikanske marked i Tottenham; det er ret usædvanligt for London. Det er fyldt med hovedsageligt colombianere, som sælger alle mulige sydamerikanske varer. Det er truet af en developer, som tilbyder de sædvanlige kædebutikker; og markedet og det lokalsamfund, det understøtter, vil forsvinde. De økonomiske argumenter om nedefra og op, som stammer fra Friedrich Hayek, med rod i en vision om myriader af udvekslinger, forudsætter metropolens

diversitet. De tager ikke højde for de forvrængninger, som skabes af store koncentrationer af kapital, imod hvilke lokalpolitik, protester og høringer er så godt som magtesløse. Der findes ingen instans i London med ansvar for det kollektive civile liv, byggetilladelser handler kun om spørgsmål omkring det æstetiske og praktiske såsom udsigt, trafikpåvirkning og så videre.

MS: *Og byen ønsker sig disse forandringer af økonomiske grunde?*

PC: Det er vanskeligt at sige, hvem “byen” er i dit spørgsmål. Den nu forhenværende borgmester, Boris Johnson, var berygtet for at give byggetilladelse til projekter, der vækkede markant modstand; og byggetilladelser gives konsekvent til de højbudgetterede, autonome projekter, der genererer stor profit. Det kan man undre sig over. Det er en fejlagtig økonomi at administrere byen som kapitalisering af jord. Vi gør derved politisk dialog til et spørgsmål om management. For Aristoteles (efterfulgt af Giorgio Agamben og Hannah Arendt) var det at være praktisk en måde at situere sig på i virkelighedens verden. Når det bliver til et spørgsmål om management, bevæger disse høje idealer sig over imod det, som Aristoteles mente, var det laveste niveau: økonomi, sundhed og infrastruktur. Store byers mangfoldige og konfliktfulde

Morrison Yard.
Tegning: Jane Clossick og
Colin O'Sullivan.

kulturelle stofskifte kulminerede tidligere i steder som kirker og templer, hvor den højest mulige grad af kollektive betydninger var tilstedeværende. Det meste af dette kulturelle materiale er nu hældt over i museerne, hvilket opmuntrer til spekulativ relativisme.

SR: *Og selv museerne kædes ofte sammen med national repræsentation. Hvilken rolle spiller det perspektiv?*

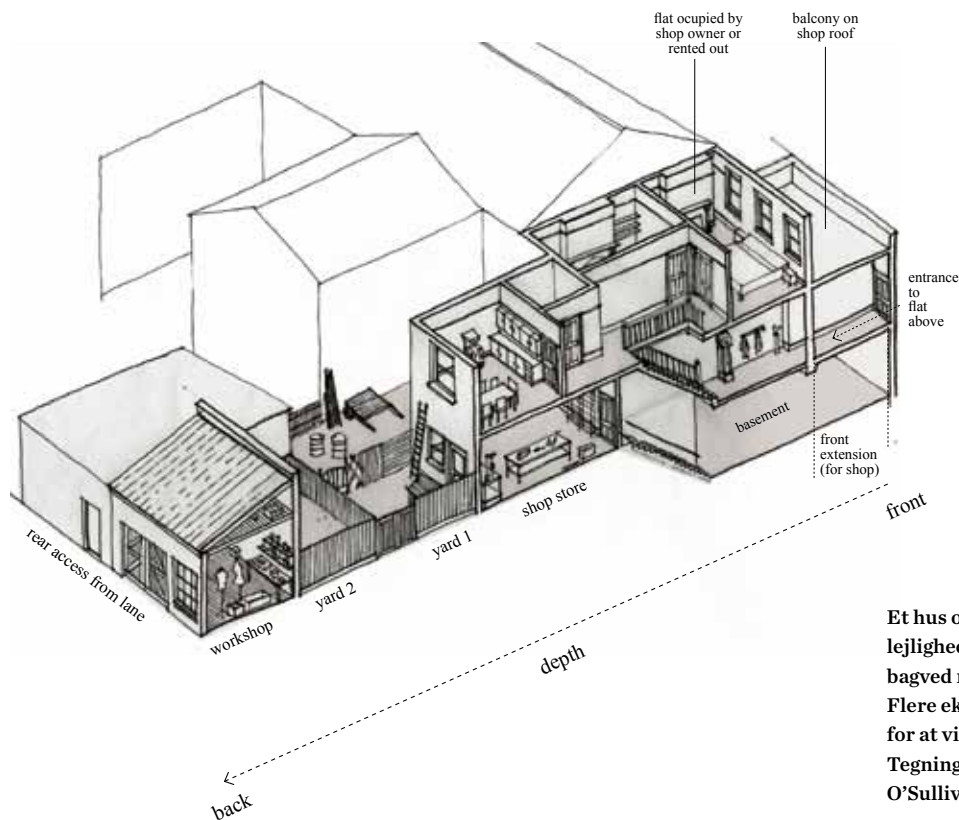
PC: Vi burde skille os af med nationalstaten og blot have bystater, for byen udgør et slags territorium, som folk konkret kan forpligte sig på. Den måde, som folk bor i byen på, er egentlig meget vanepreget. Hvor end man bor, danner ens arbejdsplads, måske skole, dér, hvor man køber mad, ens barber, ens læge de dybe spor. Og så er der andre steder, hvor man går til en performance eller et møde eller til fest. Spørgsmålet er: Hvor stor en del af

byen kan man forpligte sig på? Der findes en forkert dikotomi, som gentages overalt, imellem såkaldt "offentlig" og "privat". Sartre beskrev offentlig transport som en ret behagelig verden for læsning og tænkning, den har et potentiale for at stimulere refleksion. Selv i byer som Hong Kong, hvor inkarnationen af den form for udviklingspakker, jeg nævnte tidligere, egentlig forstærker denne opdeling – som to former for forbrugerisme, lejlighederne eller kontorerne i tårnet og butikker i podiet – selv dér er der egentlig intet, som er rent privat – der er et spektrum af offentligt liv.

SR: *Hvad er det offentlige? Du har udtalt, at spørgsmålet om det offentlige ikke er kvantificerbart. Hvis det ikke handler om at lægge mere offentligt rum til, hvad så?*

PC: Det korte svar er, at der er forskel på at forstå byens indbyggere som en masse eller som en offentlighed; det første er en samlet mængde af individer, det andet tilbyder politisk engagement. I midten af 1920'erne lavede John Dewey en interessant analyse af de mange flygtige offentligheder, som tilsammen danner Offentligheden. Kapitalismen omskaber det kollektive civile liv til et aggregat af individer, med en overvurdering at det såkaldte "subjekt" (understøttet af principperne om individuelle rettigheder) som konsekvens. Man ender med den form for sociologi, som består af statistikker over individuelle agenter, en verden af mønstre og trends og med dét brugen af ordet "system" til beskrivelse af alle former for kontinuitet og kommunikation. Der er indsigter at opnå fra sådan en forståelse, men dens bidrag til byens etiske og politiske liv er uklart.

Man kan gå ned ad en gade, og det er upassende at støde ind i nogen, og man siger "undskyld", og selv mennesker, der aldrig har mødt hinanden før, siger det. Der findes et grundlæggende niveau af dekorum. Og der er dekorum i en butik og en anden dekorum i et værtshus eller på en bar – og nogle barer er farligere – eller mere interessante – end andre afhængigt af ens synspunkt, hvorimod sådan noget som Starbucks eller Costa, de er alle sammen ens. De sidstnævnte udgør den slags teatre for forbrugerisme, som developerne foretrækker, omend selv i disse tilfælde

Et hus omdannet til forretning, med lejlighed over butikken – og værksted bagved med adgang fra gyden. Flere eksempler er smeltet sammen for at vise det typiske eksempel. Tegning: Jane Clossick og Colin O’Sullivan.

findes der nuancer. Torange Khonsari har fundet ud af, at muslimske kvinder på Roman Road i London har brugt Costa netop på grund af dens tryghedsskabende neutralitet.

Det er ligesom med forskellen på frihed *fra* og frihed *til*. Det offentlige handler mere om frihed til at gøre, hvad jeg er optaget af, eller hvad jeg bakker op om, eller hvad jeg understøtter. Hvorimod frihed *fra* helt og holdent handler om individuelle privilegier. Når alle forstår frihed *fra* som friheden som sådan, får vi den samlede mængde af individer. Ikke desto mindre er de fleste steder forbundet med offentligt liv og har en vis politisk dimension, om det så er køkkenbordet eller stuen, arbejdspladsen eller caféen hele vejen op til retssale og parlamenter. Aristoteles siger om det politiske potentialer, at det er som et højere kald: At være menneske indebærer, at man bringes sammen i

nogen tid i bestemte institutionelle strukturer orienteret imod det guddommelige. Politik er den praksis, i hvilken individet forenes med de kosmiske betingelser. Der ligger en dyb indsigt i dette.

MS: *Og det bliver udfordret af ambitionen om en ideel strukturering, byens administration. Det er Le Corbusiers vision?*

PC: Jeg vil mene, at det gælder byplanlægning fra renaissance og frem, skønt grundprincipperne allerede opstår med den hellenistiske kultur ... allerede for Vitruv handler arkitektur om interdisciplinær viden. Den gradvise rendyrkning af det perspektiviske princip i organiseringen af byerne approprierer mere og mere af det civile liv frem imod en stadigt mere reduceret forståelse af arkitektur. Når vi når frem til Le Corbusier, kan man blot

sætte sig ved skrivebordet og lave en by. Det urbane liv reduceres til det, der kan formuleres via en konfiguration. Hvor er det politiske liv? Le Corbusier beklagede sig over Paris, men han indså aldrig, i hvilken grad han behøvede Paris som horisont for at kunne tænke på det niveau, som han gjorde. François Rabelais og Miguel de Cervantes var to af hans helte, og de var begge formet af en europæisk urban kultur. Det er en vanvittig tanke, at Cervantes eller Rabelais nogensinde skulle kunne finde sig til rette i Ville Radieuse-byplanen. At Corb (Le Corbusier, red.) er en slags Don Quixote eller del af Rabelais' verden, er naturligvis muligt set ud fra et spørgsmål om individuel psykologi – og hans bygninger besidder bestemt en rigdom, som hans byer ikke gør – men det forudsætter en urban kultur.

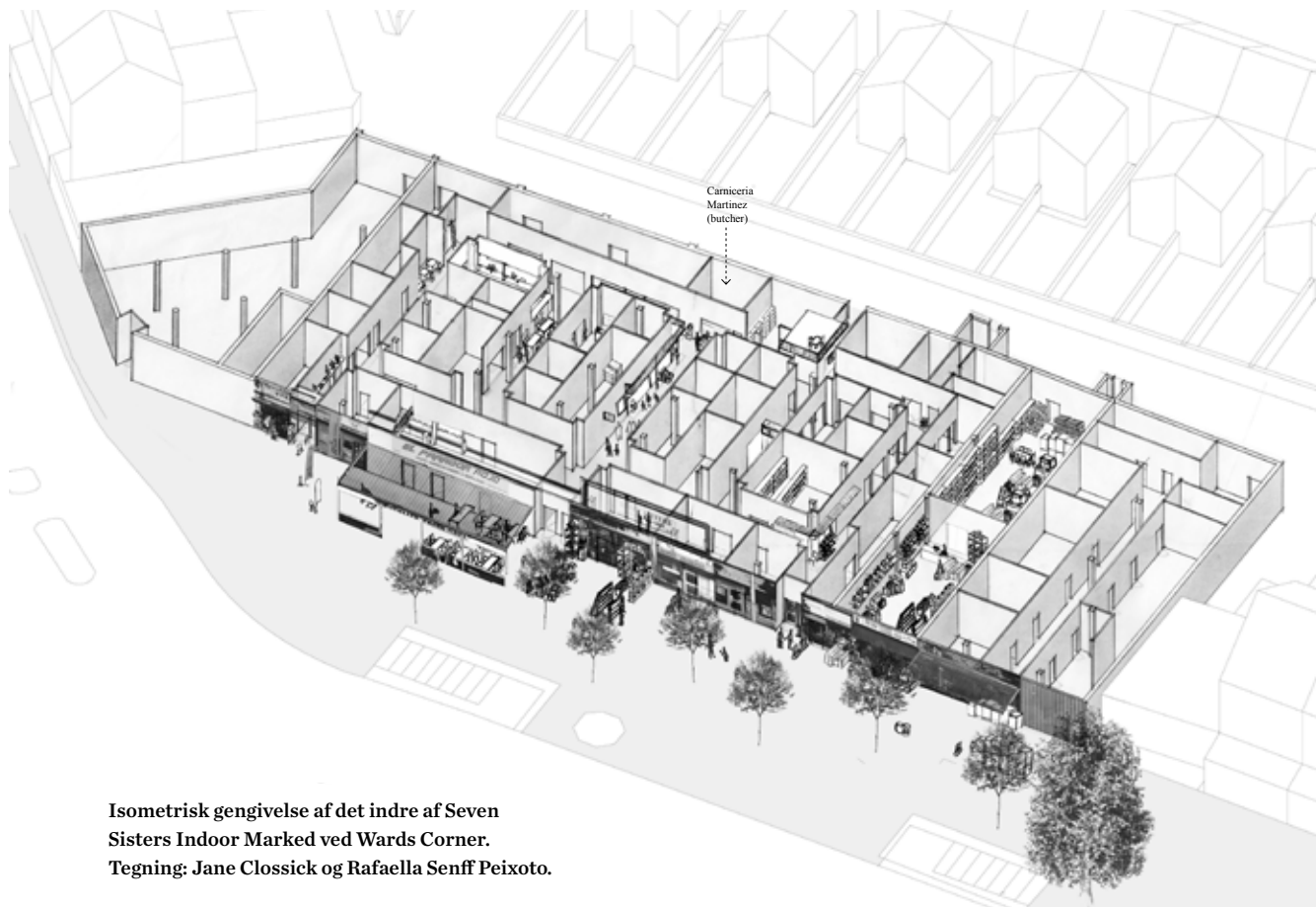
SR: *Nogle ville sige, at i en globaliseret verden er det umuligt at finde noget, vi alle har til fælles.*

PC: Hvis man vil kommunikere, hvis man vil dele noget, det, Hans Georg Gadamer kalder at sammensmelte horisonter, hvilket aldrig kan ske fuldstændigt, så må man finde en fælles basis for uenighed – og det bliver noget, man kan bygge videre på. Hvis man har en vis portion af fælles sprog, er det utroligt – lad os sige, at man møder en fremmed i toget – hvor langt man kan nå. Man udveksler ikke kun banaliteter. Foruden aktuelle nyheder og sladder er der tilstrækkeligt med fælles emner, som udspringer af spørgsmål om *Hvorfor? Hvad betyder noget? Hvad frygter jeg? Hvad håber jeg på? Hvilken betydning har ting og fæno-*

mener? Fascinationen ved det nye tilslører det grundlæggende – dette er næsten universelt. Man sover liggende, taler sammen ansigt til ansigt, spiser, elsker, hader, håber, frygter og så videre ... i et konstant spil imellem stereotyper og arketyper i typiske situationer.

MS: *Kort og godt det faktum, at vi alle har en krop.*

PC: Ja, selvom jeg vil nedtone den generalisering af "kroppen", som fascinerede i 1980'erne, og i stedet forsøge at forstå kropspolitikkerne. På vanens og kutymens kropsliggjorte niveau er der enormt meget, som er vagt, men som bestemmer mulighederne for mere sofistikerede diskurser eller repræsentationer. Det, som er endnu mere mystisk end det globale, er det lokale. Hvad betyder lokal? Jeg tror, der er noget at finde ud af dér. I Stendhals vidunderlige bog *Rødt og sort* vokser Sorel op i en landsby, og han finder sammen med en eller andens kone, og hele landsbyen ved det, og han tænker, "det her er klaustrofobisk, jeg smutter, jeg tager til Paris". Og han ender i Paris, og intet giver mening, netop fordi alt er muligt. Og så ryger han i fængsel, i Besançon, og mens han er der, prøver han at beskrive en værenskæde for at forstå, hvor han hører hjemme, imellem landsby og by. Og jeg vil tro, at noget af det kan medvirke til en ny forståelse af det lokale. Den måde, hvorpå en *cité* (såsom Cité Debergue) i Paris skaber en mikrobi i dybden af en større blok, er meget forskellig fra den typiske boligbebyggelses indholdsløse "udearealer". Den generøsitet, som de dybe blokke i det østlige og

Isometrisk gengivelse af det indre af Seven Sisters Indoor Market ved Wards Corner.
Tegning: Jane Clossick og Rafaella Senff Peixoto.

sydlige London tilbyder med bagerier, små værksteder, atelierer, klubber mv., er hastigt forsvindende til fordel for monotematiske bebyggelser.

SR: *Og lignende eksempler kan lokaliseres i andre dele af verden, i andre kulturer?*

PC: Tomaz Pipan arbejdede i Kina i Perleflodsdeltaet. Og det, som alle inklusiv mig selv ikke havde forstået, før jeg begyndte at arbejde med ham, var, at det her hav af fabrikker viser sig at være fuld af små mikrosamfund, som forhandler med hinanden selv i en stærkt topstyret regional kultur med en blanding af migranter, lokale og landsbyer og fabrikker. Der er faktisk et skelet, som er mere frugtbart end i store boligbyggerier, som kan være vanskelige at tilpasse. Den slags topografi er egentlig temmelig rig, og drevet af forskellige implicerede parter

finder en konstant form for afkoloniseringsproces sted, så det var faktisk en virkelig interessant øjenåbner.

MS: *Hvordan kan vi lære at forstå den type af mikroklimaer? Er der noget, vi som historikere kan gøre? Du har refereret til litteratur som en måde at forstå den form for enheders biologi på.*

PC: Jeg har bestemt ikke én enkelt metode; hvis "lokal" betyder noget som helst, må det afhænge af den konkrete case. Én af de byer, jeg altid har beundret, er James Joyces Dublin. Jeg er simpelthen ikke stødt på en lige så god forståelse af, hvad der er på færde – Joyce evner at begribe og tydeliggøre metropolens generøsitet over for menneskelig diversitet, konflikt, muligheder. Hvis det kan udtrykkes igennem en bog bedre end igennem arkitekters tegninger, så er det kun rimeligt. På mange måder

forbliver vi fanget i mere ekstreme versioner af konflikten imellem to versioner af metropolen – den kapitalistiske metropol, som er beskrevet af Walter Benjamin, Georg Simmel, Siegfried Kracauer, og den poetiske, mærkværdige, mere krævende metropol beskrevet af André Breton, Louis Aragon, James Joyce. Jeg tror bare ikke, at det er så enkelt som at forestille sig en slags utopi eller en tegning og bestemt ikke et system. En retfærdig repræsentation vil have mange lag og former.

Alle de store, store spørgsmål, vi må tage stilling til, såsom klimaforandring og basalt set retfærdighedens fordeling: Tager vi hånd om det, som om vi har at gøre med en mængde systemer – som en VVS'er, der skal få et varmesystem til at virke bedre – eller bliver vi nødt til at øhøje urban økologi til at være noget, som har mytisk indhold? Det er interessant, hvor mange løsningsforslag der bliver smuglet ind i eksplicitte tekno-finansielle procedurer under rubrikken "lokalsamfund".

SR: *Vi har brug for en mere kompleks forståelse af, hvad en by er?*

PC: Spørgsmålet er: Hvordan tænker byer? Det handler ikke blot om agenter og materiale. Det er vitterligt en orden, der stiller krav til én på meget spidsfindige måder. Denne byens orden anviser, hvornår man må råbe, og hvornår man skal være stille, eller hvor man skal bevæge sig hurtigt, eller hvordan man bliver del af en gruppe. Urban topografi og arkitektur indeholder de institutionelle rammer og horisonter for det kollektive civile livs muligheder. Der findes masser af mennesker, som forsker i og påviser den slags ting. Jeg tror ikke, der er en fælles diskurs, og det er helt sikkert, at jo mere man forsøger at karakterisere byen som et system, desto lettere ender man med en enormt detaljeret teknisk diskurs, og reelt set har man mistet grebet om det kollektive civile liv. Det er altid det konkrete niveau, som er nemmest at kommunikere, og det er ligesom med erfaring, med praksis. Som Gadamer siger, i forlængelse af Aristoteles, er der ingen opskrift på at gøre det praktiske ordentligt, man bliver nødt til at øve det, praktisere – man må gøre noget. Og sådan, tror jeg, at byer kan bygges.

De gamle grækere indså på virkelig kreativ vis, at ved at institutionalisere en konflikt, kunne man bevare det, der var det egentlige meningsfulde, fordi der altid ville være folk, som var enige eller uenige om spørgsmål, der var fælles for alle. Ved at strukturere institutioner omkring forskellige konflikter blev det muligt for disse spørgsmål at give genlyd i forhold til hinanden i forskellige situationer, og derfor resonerede de i de dybere meningslag – der netop blev tydeliggjort i ritualer eller ved templet eller i det tragiske dramas eller den filosofiske dialog mere spekulative situationer. Det var et udslag af kollektiv kreativ tænkning, der kun varede for en stund, og som kortvarigt blev genoplivet i renæssancens civile humanisme (omend det i begge tilfælde kun blev til efter århundreders kamp), og dog anerkender vi alle dets betydning.

Jeg taler om den kulturelt set meningsfulde konflikt, ikke småkriminalitet. Én af de ting ved byer, jeg altid spørger til, er: Hvor meget ondskab har man brug for, for at byen bliver god. Med andre ord: Hvis man forestillede sig, at sundhed var lig med bestandigt at leve i et hospital, så ville man blive syg, så snart man gik ud af hospitalets port. Man har brug for en vis portion sygdom for at kunne være rask.